

foto Hans van den Bos | Landgoed Kieftskamp bij Vorden

STUDENTENONDERZOEK

De Natuurschoonwet: borger van Nederlands natuurschoon?

— Lillian den Boon en Stephanie Schuurman, WUR, Bos- en Natuurbeheer

Onderzoek naar de Natuurschoonwet 1928 (NSW) heeft zich tot nu toe beperkt tot de financiën. Dit onderzoek richt zich op het doelbereik van de NSW, en stelt de vraag of de NSW de reddende engel is van Nederlands natuurschoon. De onderzoeksresultaten zijn onderbouwd door drie landgoederen als case-study te onderzoeken en een toekomstgericht onderzoek uit te voeren onder 23 landgoederen in de provincies Overijssel en Gelderland.

Wat is de NSW?

De NSW biedt aan landgoed- en/of buitenplaatseigenaren in Nederland fiscale voordelen die uiteenlopen van een vrijstelling of vermindering van successierechten tot een lager eigenwoningforfait. Aanleiding voor

de NSW was enerzijds de teloorgang van de Nederlandse natuur en anderzijds de steeds verdere versnippering van particulier bezit. De NSW kreeg bij inwerkingstelling als doel 'het leveren van een bijdrage aan het beschermen en behouden van Nederlands natuurschoon'. In de NSW is dit doel omschreven als de 'borging van natuurschoon'. Hoewel een definitie van natuurschoon in de NSW ontbreekt werd natuurschoon ten behoeve van dit onderzoek omschreven als "een verzameling natuurlijke, cultuurhistorische, en landschapselementen in verleden en heden." De NSW stelt geen eisen aan de kwaliteit van het natuurschoon op landgoederen. Wel aan de kwantiteit (zoals de eis dat het landgoed minimaal 5 hectare moet bedragen).

Er bevindt zich onder de NSW-landgoederen een grote diversiteit, variërend van grote landgoederen met professionele bedrijfsvoering die zowel landbouw, bosbouw als recreatie op het

landgoed toelaten, tot kleine afgesloten landgoederen met enkel bos. Openstelling is niet verplicht, maar zonder openstelling krijgt de eigenaar minder fiscale voordelen.

Resultaten uit het verleden

Er bleken op de drie casestudy-landgoederen minimale veranderingen te zijn opgetreden in de periode 1900 tot 2005. Er zijn delen bos gekapt of aangeplant, maar het gaat hier zelden om meer dan één hectare. Uit interviews bleek dat landgoedeigenaren het landgoed willen behouden zoals het is. Traditie is een sleutelbegrip. Zodoende worden slechts kleine ingrepen uitgevoerd en pas wanneer dit noodzakelijk is. De NSW geldt op deze drie landgoederen als een kader waarbinnen de eigenaren handelen. Zij geven aan dat "fiscale voordelen het mogelijk maken het beheer toe te passen voor instandhouding." Tevens vinden de geïnterviewden het belangrijk dat het landgoed in eigendom kan blijven van één familie.

In de directe omgeving van deze drie landgoederen is het landschap wel veranderd in de afgelopen honderd jaar. Waar rond 1900 de gebieden binnen en buiten de landgoederen nog bijna gelijk waren, is door ruilverkaveling en intensivering van de landbouw verandering opgetreden. Buiten de landgoederen is gestreefd naar grote, rechte percelen, met weinig bosopstanden om de gronden zo geschikt mogelijk te maken voor landbouw. Op kaarten is dit duidelijk terug te zien.

Blik naar heden en toekomst

Interviews met 23 landgoedeigenaren/beheerders (ad random geselecteerd naar variatie in soort eigendom en grootte van het landgoed) over de toekomst van landgoederen, wezen uit dat niet alleen de visie van de eigenaar/beheerder van belang is. Ook de samenstelling van een landgoed, de omgeving van het landgoed, en mogelijkheden voor subsidies worden gezien als belangrijke elementen voor de instandhouding van natuurschoon op een landgoed.

Om de beheerskosten van een landgoed te dekken is men aangewezen op inkomsten uit landbouw, bosbouw en pacht. NSW-rangschikking verandert hieraan niets, de NSW geeft belastingvoordelen (indirecte opbrengsten) en geen directe financiële middelen voor beheer. Daarmee is rangschikking onder NSW geen garantie voor een positief bedrijfsresultaat. Een van de landgoedeigenaren verwoordt de bijdrage van de NSW als "een absolute verlichting van de kosten die het beheer van een landgoed met zich meebrengt." Het bedrijfsresultaat is vooral afhankelijk van andere factoren, zoals de hoogte van beheerssubsidie, de verhouding van bos en landbouwgrond, en het aantal woningen op het landgoed dat via erfpacht voor extra inkomsten kan zorgen. Echter, met de teruglopende inkomsten uit deze bronnen, is het voor veel NSW-landgoederen steeds moeilijker geworden om het landgoed rendabel te houden en moeten zij op zoek naar alternatieve inkomstenbronnen. Deze worden gezocht in de toeristische sector en het beschikbaar stellen van gebouwen op het landgoed voor onder andere conferenties. In dit kader wordt opgemerkt: "Het gaat niet alleen om geld! Maar een landgoed moet wel rendabel blijven om behouden te kunnen worden." Landgoederen die een negatief bedrijfsresultaat hebben, lopen in de toekomst, ondanks de NSW, een risico uiteen te vallen of te worden verkocht.

Niet alle geïnterviewden waren het eens over het doelbereik van de NSW. Zo waren de meeste geïnterviewden van mening dat de NSW natuurschoon voldoende bescherming/borging biedt (12 van 23), 8 eigenaren waren het hier niet mee eens. Gehoorde tegenargumenten waren: "de mate van controle op de naleving van regels is afwezig", "de NSW is alleen kwantitatief" en "het maatschappelijk belang gaat altijd boven natuurschoon." Hieruit blijkt dat er nog voldoende vrijheid is voor aantasting van natuurschoon. Verder wordt gewezen op het idee

dat de NSW alleen niet in staat is natuurschoon voldoende te borgen.

Eén loket

De geïnterviewden wensen "meer informatie over de NSW en één aanspreekpunt voor alles wat met het landgoed te maken heeft." Veel landgoederen hadden eerder gerangschikt kunnen worden als zij van het bestaan van de NSW hadden geweten. Tevens geven landgoedeigenaren aan dat zij graag zouden zien dat bij het grote publiek bekend wordt wat zij doen aan het beschermen en behouden van natuurschoon.

Reddende engel?

Kan de NSW nu gezien worden als een reddende engel van Nederlands natuurschoon? De wet levert het gewenste resultaat ten aanzien van het tegengaan van versnippering van natuurschoon; zo blijkt uit de historische kaartenanalyse dat deze vraag met een duidelijk "ja" beantwoord moet worden. Toch geven de resultaten van de interviews een verdeeld antwoord. Veel van de nu nog bestaande landgoederen hadden het zonder de NSW waarschijnlijk niet gered, maar er is meer nodig dan alleen deze fiscale voordelen.

Uit het onderzoek blijkt dat meer aandacht voor de kwalitatieve richtlijnen binnen de NSW wenselijk is. De NSW legt een sterke nadruk op historie en het behoud hiervan op het landgoed. Deze nadruk is zeker niet misplaatst, eventuele aanpassingen van de wet in het kader van de kwaliteit van natuurschoon zouden dan ook niet ten koste van het historische en unieke

individuele karakter van landgoederen mogen gaan.

De NSW levert een kleinere bijdrage aan versterking, herstel en ontwikkeling van natuurschoon dan aan behoud. Dit heeft te maken met de houding/visie van eigenaar en beheerder ten opzichte van natuurschoon. Veel eigenaren proberen het landgoed in stand te houden en niet te ontwikkelen/veranderen. Daarnaast spelen motivatie door bijvoorbeeld de beschikbare subsidieregelingen, de ligging van een landgoed en de complete rentabiliteit van een landgoed een belangrijke rol. De Natuurschoonwet is een factor in het behoud van Nederlands natuurschoon. Van een oorzaak-gevolgrelatie tussen de wet en natuurschoon is echter geen sprake. ♦

Het rapport is op te vragen bij het Gelders Particulier Grondbezit (€ 28,- inclusief administratie en verzendkosten), www.grondbezit.nl

Dit afstudeeronderzoek is uitgevoerd voor de opleiding Bos en Natuurbeheer, specialisatie Beleid, en begeleid door Jim van Laar (WUR), Jelle Vervloet (WUR) en Jaap van den Briel (Gelders Particulier Grondbezit).

Lillian den Boon is afgestudeerd aan de WUR (MSc Bos- en Natuurbeheer) en adviseur historische geografie en ruimtelijke ordening bij Cultureel erfgoed Noord-Holland
Stephanie Schuurman is studente MSc Bos- en Natuurbeheer en MSc Leisure, Tourism and Environment aan de Wageningen Universiteit

ADVERTENTIE

Silve

Bureau voor Onderzoek
Advies en Informatievoorziening in
Bosbouw en Natuurbeheer

Innovatief Deskundig Betrokken Inhoudelijk Meedenkend

Generaal Foulkesweg 39 • 6703 BL Wageningen • T: 0317 410922 • E: post@silve.nl • Website: www.silve.nl